

גנזי המלך

קובץ שבועי בענייני יהדות מהוצאת **ארבע נופות**

446

להזמנת עלונים ולפרסום טל: 0732-776776 03-6777779 מופץ בכל הארץ ב-40,000 עותקים

'חייב אדם לראות את עצמו בכל שנה כאילו הוא יצא ממצרים'

משעבוד לחירות

מתוך דרשותיו של הרב אמנון יצחק שליט"א

מבלי לעשות מאומה נכנס היצר הרע אל תוך לב האדם ('החינוך' קיז). לפי"ז יובן הטעם הפנימי לגזירת חז"ל שחמץ אפילו במשהו אינו בטל; החמץ הוא יצה"ר של עצלות וע"י שמתרחקים ממנו קונים את מידת הזריזות כדברי החינוך. א"כ המלחמה ביצה"ר זה ע"י שנבערנו לגמרי, כי הסכנה ביצה"ר של עצלות גדולה מאוד, שאפילו ע"י משהו יוכל להיות חוזר וניעור לחזור אל טבע העצלות, **איתא במכילתא; 'א"ר יאשיה: "אל תקרי; ושמרתם את המצוות, אלא; ושמרתם את המצוות, אין מחמיצין את המצוה, אלא אם באה מצוה לידך עשה אותה מיד"** ('מכילתא' בא' ט).

אין לומר שחז"ל הוציאו את הפסוק ממשמעותו ונקטו מצוות במקום מצות **אלא פשר מאמרם הוא; שחז"ל ירדו אל עומק תוכנה של מצות מצוה וגילו לנו שביסוד מצוה זו טמון הלימוד שצריכים ללמוד מחפזון יצי"מ והיינו; מידת הזריזות. וכשם שלא באו אל החירות אלא בכח הזריזות, כך אי אפשר לבוא אל קיום התורה והמצוות כולן אלא בכוח הזריזות וא"כ פשוט; ושמרתם את המצוות הוא בעצם חיוב**

המשך בעמ' 2 <<<

וכך הגדירו גם בזוהר את היצר הרע **כחמץ; 'ורזא אוקימנא בין חמץ ומצה בכמה דוכתי דא יצר רע ודא יצר טוב'** ('שמות' ב'מ').

וביאר רבי ירוחם הלוי זצ"ל ממיר; למה החמירה התורה בחמץ בבל יראה ובל ימצא יותר משאר איסורים? וכמו כן ענין החיפוש הגדול והבדיקה בכל חור וסדק שלא ימצא שם אף שמץ ומשהו מהשאור שבעיסה? עיין תשו' הרדב"ז ששאל: "למה החמירה התורה חמץ מכל איסורין להצריכו בדיקה ושריפה ועובר עליו בכל שהוא?" וכתב; 'ועל כן אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות; כי חמץ בפסח רמז ליצה"ר והוא; 'שאור שבעיסה' ולכן כלה גרש יגרש אותו האדם מעליו ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו ואפילו כל שהוא לא בטיל והרי זה אמת ונכון' (ג תקמו). ('דח"ו' א' לו).

את גודל חומרת היצה"ר ה'שאור שבעיסה' ביאר בטעם איסור הקטרת שאור במזבח וז"ל; **'בהרחיק החמץ שהוא נעשה בשהיה גדולה מקרבנו, יקח דמיון לקנות מידת הזריזות והקלות והמהירות במעשי הש"ת כדי שבצק יחמיץ אין צורך בתוספת של איזהו חומר אלא בעצם השהייה מתחמצת העיסה וכך היא העצלות;**

כשם שחודש אלול מיועד להכנה לקראת הימים הנוראים והוא חודש של שיפור המידות והמעשים; כך הימים שקודם הפסח צריכים להיות מוקדשים להתבוננות ולימוד ענין הזהירות והזריזות, עד שירכוש האדם בימים אלו יראת שמים לא פחות מאשר בימי אלול.

הן אמנם ימי טרדה הם הימים שלפני הפסח וכל ישראל טרודים ועסוקים אם בביעור החמץ ואם באפיית המצה, אך חלילה מלהלכך ברשתו של היצר, אשר עיקר מגמתו להסיח את הדעת מתוכנן הפנימי של ההכנות ולהפוך את הפעולות והמעשים לענין טכני חסר תוכן ופנימיות, ההכנות לפסח הינן זכר לאותם מעשים אשר הכשירו את יציאת ישראל אל החירות וא"כ חובה היא שאותן הכנות הפסח ישמשו מקור וכלי להתעמקות ולהתעוררות במידות, אשר מביאות את האדם אל חירות נפשו.

המעשה הראשון שקודם הפסח הוא; מעשה ביעור החמץ. וההכנה היא; עד שלא יראה ולא ימצא בבית אפילו חמץ כלשהו והנה החמץ רומז על היצר הרע וכמאמר הגמ'; 'רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה' ('ברכות' יז). ופירש"י; 'יצר הרע שבלבבנו המחמיצנו.'

גנזי המלך דברים הטעונים גניזה גנזי המלך דברים הטעונים גניזה

>>> המשך מעמ' 1

בזריזות בכל המצוות כולן. ועל כן לא נצטוו במצוה זו אלא בשעת יצי"מ; משום ששעה זו היתה שעת קבלת עומ"ש ובנין אב לקבלת עול מלכות שמים וקיום מצוות היא מידת הזריזות. ומאחר והזריזות היא ההקדמה לאורחות חייו של האדם, על כן פותח הטור חלק אורח חיים וז"ל; 'יהודה בן תימא אומר: "הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים"' (א). ונראה שזהו מה שהדגישו חז"ל; 'מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה' שאף לאחר שכבר הנך עוסק במצוה, מ"מ השתהות קלה יש בה כדי להחמיץ את המצוה וכעיסה המתחמצת בשחייה כלשהי.

גם באפיית המצות דקדקו חז"ל; שאפילו השתהות לפרק זמן כלשהו, גם היא מסוגלת להחמצת העיסה התגברות היצר הרע, החימוץ נעשה ממילא ע"י אי עשיה כטבע העצלות ממש וכדברי המס"י; 'כי העצל אע"פ שאינו עושה רע בקום ועשה, הנה הוא מביא את הרעה עליו בשב ואל תעשה וכמ"ש; "זבובי קנות יבאיש יביע שמן רוקח" (קהלת' י א) שאפילו זבוב קטן מסוגל להביא להבאשת כלי המלא שמן, כך כל פרט קטן בחוסר זריזות וזהירות, מסוכן לכלל המצוות והמידות' (מסילת ישרים' ו).

ומטעם זה מובא בספרים; שראוי שהאדם ישתתף ויטרח בגופו באפיית המצה, אף שעיקר מצותה היא האכילה, אך כיון שהחמיץ מורה על הזהירות והמצה על הזריזות, א"כ דוקא ע"י שיטרח האדם באפיית המצה, יבוא להתלמד ממנה את דרכי הזהירות והזריזות.

מלבד הלימוד לענין הזריזות הנלמד מתוך מעשי המצוות בחמץ ומצה, לימדנו עוד החינוך וז"ל; 'ועוד שמעתי באיסור שאור; לפי שהשאור מגביה עצמו ולכן נתרחק, לרמוז כי; "תועבת ה' כל גבה לב" (משלי' טז ה) נמצא בדבריו שהחמיץ מורה על שני היצרים העיקריים שבאדם; התאוה כפי שהיא באה לידי ביטוי בעצלות ובאהבת הנוחיות. והגאווה ע"י שהשאור מגביה עצמו' (שם). וכפי שהוסבר לעיל; גנות העצלות אפילו במשהו, כן הגאווה נחשבת למידה בזויה אפילו במשהו, שהרי; "תועבת ה' כל גבה לב". כל, אפילו במשהו. ועל כן הקפידא המיוחדת בחמץ שאפילו משהו אסור.

ובאמת יש דמיון לחמץ ולגאווה בתכונותיהם; כשם שהעיסה תופחת ומוסיפה אף שלא נוסף לה מאומה בתוכנה, כך האדם מגביה ומחשיב את עצמו מבלי

שיש להגבהה זו בסיס בתוכנו ובמהותו, לעומת החמץ שמראה על יותר ממה שיש בו ובנוי על כזב ועל חוסר ממשות, המצה היא העיסה כמות שהיא מבלי מראית עין וזיוף. וכענין זה אנו אומרים בתפילת ראש השנה; 'וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ', כשם שהעשן כלה מאחר ואין בו ממש, כך ממשלת הזדון אין בה ממש והיא אך נראית כלפי חוץ כבעלת ממשלה ויכולת וזוהי ממשלת היצר אשר אין בה סיפוק, שהרי; 'יש לו מנה רוצה מאתיים' (זב"ר ב) ולעולם היצר מתעהו עוד ועוד וכל זה כי אין בו ממש.

אחרי שעמדנו על ידיעת המכשולים הטמונים ביצה"ר המתגלם בחמץ, עלינו לדעת; שבלי חיפוש מתמיד אחר היצה"ר אי אפשר למצוא והחיפוש צריך להיות; בחורים ובסדקים כבדיקת החמץ. 'א"ר אבא: "היצר הזה דומה לליסטים שפוף שהיה יושב בפרשת דרכים, כל מאן דעבר הוי אמר: "הב מה דעלך". עבר פקח אחד וראה שאין בו תוחלת לגזול לו כלום התחיל מכתתו. כך כמה דורות איבד יצר הרע, דור אנוש ודור הפלגה ודור המבול, כיון שעמד אברהם אבינו וראה שאין בו תוחלת התחיל מכתתו' (ב"ר' כב).

אברהם אבינו היה הראשון ללמוד שבעצם ליצר הרע אין רגלים, הוא יושב וקורא את עוברי האורח אליו וגזולם, אך משיצטרך לקום ולגזול האנשים בדרך לא יוכל כי חסר רגלים הוא. ולכך משול כאן אברהם אבינו לפיקח אחד; משום שצריכים פקחות מיוחדת וחיפוש יסודי ואזי מגלים את חולשותיו של היצר ונוצחים אותו.

על דרכי חיפוש היצר ניתן ללמוד מבדיקת חמץ וכמאמר הגמ'; 'בודקין את החמץ לאור הנר, מנא הני מילי? אמר רב חסדא: "למדנו מציאה ממציאה ומציאה מחיפוש וחיפוש מנרות ונרות מנר. מציאה ממציאה כתיב הכא; "שָׁבַעַת יָמִים שָׂאָר לֹא יִמָּצָא בְּבִתְיָם" (שמות' יב יט). וכתב התם; "וַיַּחַפֵּשׂ בַּגְּדוֹל הַחֵל וּבִקְטָן פְּלֵה וַיִּמָּצָא" (בראשית' מד יב). ומציאה מחיפוש דידיה וחיפוש מנרות דכתיב; "בַּעַת הַיָּהִיא אֶחָפֵשׂ אֶת יְרוּשָׁלַם בְּנֵרוֹת" (צפניה' א יב). ונרות מנר דכתיב; "נַר ה' נִשְׁמַת אָדָם חָפֵשׂ כָּל חֲדָרֵי בָטָן" (משלי' כ כז) (פסחים' ז).

ולכאורה; למה האריכה הגמ' כ"כ בלימודים לענין זה ולא הסתפקה בסברא פשוטה שגם יפה לבדיקה? אכן; ודאי שכל שלב בלפותות הגמ' בא ללמדנו צורה אחרת של היצה"ר

הנמשל לחמץ ואת הדרך לבדוק אחריו ולבערו מהאדם, הלימוד הראשון הוא; 'מציאה מציאה'; 'וַיַּחַפֵּשׂ בַּגְּדוֹל הַחֵל וּבִקְטָן פְּלֵה וַיִּמָּצָא" הפסוק מלמדנו; על הצורך לחפש את היצר הרע החל מהדברים הגדולים וכלה בפרטים הקטנים ביותר שבחיים, שגם שם יכול היצה"ר להיחבא, היצה"ר יכול להיחבא גם בתוך מעשים טובים, מתוך איזה פניה אשר לא טובה או איזה חלק רע ולכן גם במעשים הטובים צריך למשמש לבער מהם את היצה"ר.

הלימוד השני הוא; 'והפוש מנרות; "בַּעַת הַיָּהִיא אֶחָפֵשׂ אֶת יְרוּשָׁלַם בְּנֵרוֹת וּפְקָדָתֵי עַל הָאֲנָשִׁים הַקְּפָאִים עַל שְׂמֵרֵיהֶם" בא ללמדנו; על הצורך לבדוק אחר אותו יצה"ר המשכנע את האדם להסתפק ב; "מַצּוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה" (ישעיה' כט יג) והיינו; האנשים הקופאים על שמריהם כ"כ אדישים שאינם מבקשים לא מהטוב ולא מהרע וכדי למצוא את האדישות הרעה הזו הטמונה בלב האדם, יש צורך בחיפוש יסודי ומעמיק בנרות.

'ונרות מנר; דכתיב; "נַר ה' נִשְׁמַת אָדָם חָפֵשׂ כָּל חֲדָרֵי בָטָן" כדי לחפש את מסתרי היצה"ר במעמקי לב האדם, ניתנה לאדם מתנה מאת ה' והיא נשמתו. וכבר העיר רבינו ירוחם הלוי; שמתוך כך שנשמתו של אדם היא רק בבחינת; "נַר" בגוף האדם, למדנו מזה שהחושך שבקרבו גדול כ"כ, עד שגם אורה של נשמה שניתנה מה' אינה מאירה אלא כנר.

אמנם האפשרות לחפש בכל מעמקי חדרי בטן יכולה להעשות רק ע"י; "נַר ה'" ונר זה הוא ברשותו של כל אדם, שהרי כל אחד ואחד; "נַר ה' נִשְׁמַת אָדָם" בקרבו, אלא שגם זה מוסתר תחת חומריות הגוף שמאפילה עליו ועל כן יש צורך קודם כל לצחצח את הנשמה ולרוממה מעל עפירות החומריות ואז מאיר לו לאדם; "נַר ה'".

חיפוש החמץ וביעורו מלמדנו; על ביעור רוח הטומאה והיצה"ר וכך קונה האדם את חירותו רק ע"י ביעור היצה"ר מקרבו וכבר אמרו חז"ל; 'אל תקרי; "חירות" אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה' (במ"ר' י ח) ומאחר ויסוד ללימוד התורה הוא לימוד היראה; אם כן אין בן חורין אלא מי שיצא לחירות משעבודו של היצה"ר, עד שהוא חורת בעמל את יגיעת תלמודו על גבי לבו ואזי הרי הוא במעלת; "חירות על הַלְחָת" (שמות' לב טז).

'פסח זמן חירותנו' (תפילת שלש רגלים) חירות מכבלי היצה"ר, ע"י

גנזי המלך דברים הטעונים גניזה גנזי המלך דברים הטעונים גניזה

והנשים בחמץ ובמצה, יש בה כדי לעורר את האדם להביא לידי ביעור היצה"ר מקרבו ואזי יוצא הוא משעבוד לחירות וא"כ כל פעולה חיצונית בזהירות מחמץ ובוריזות במצה, יש בה כדי להשפיע על פנימיותו של האדם. ('שפתי חיים'). ■

יציאת מצרים שבכל דור יציאה ממצרי היצה"ר.
הימים המסוגלים ליציאה לחירות משעבוד היצר; הם ימי הפסח וחלילה מלהתפס בימים אלו אל חיצוניות המעשים, **אלא אדרבה;** הקפידא שנוהגים העם

החיפוש והבדיקה והשימור מחמץ כלשהו. ועל כן; **'חייב אדם לראות את עצמו בכל שנה כאילו הוא יצא ממצרים'** ('פסחים' קטז): משום שבכל שנה ושנה מתחדש החיוב להלחם בשעבוד היצר ולצאת אל החירות וזו

עגל או כלב

עד שהפריץ התעלף. החזיר את פרגולו לתיקו, **יצא אל בני הבית ואמר:** "הטיפול הצליח החולה ישן עתה". "כמה מגיע לך דוקטור?" **שאלו,** אסירי תודה. "לעת עתה מאומה, עוד אחזור", הבטיח... שכן עוד נותרה נקמת ההצלפה השלישית... אין לתאר את השתוללות הפריץ בהתעוררו מעלפונו. רצון הנקמה יקד בו בעוז ומכוחו קם ממיטתו. אבל ככל שחפץ להניח ידו על הכפרי כך פחד שהכפרי יקדים ויניח ידו עליו. גם הוא זכר שהכהו שלוש פעמים וידע שהחשבון עדין לא נפרע במלואו **לפיקד;** שכר שומרי ראש ולא זו בלעדיהם... ראה הכפרי שהשמירה הדוקה, הפריץ חושד בכל אדם וכרכרתו מוקפת ארבעה פרשים... **פנה הכפרי אל פרש שעבר בשוק הראהו מטבע זהב ושאל:** "רצונך במטבע זה?" "ודאי", **ענה הפרש:** "אך מה נדרש לעשות תמורתה?" "דבר פעוט", **ענה הכפרי:** "רואה אתה את הכרכרה הזו שמוקפת ארבעה פרשים, **התקרב אליה ואמור לפריץ:** "כשאומרים לך שזה עגל זה עגל ולא כלב". **הפרש השתומם:** "כשאומרים לך שזה עגל זה עגל ולא כלב!" "כן, בדיוק", **אישר הכפרי** והושיט לו את המטבע. נטלה הפרש ודהר לעבר הכרכרה, **רכן לעבר החלון הפתוח ואמר:** "כשאומרים לך שזה עגל..." "הנה הוא, תפשוהו", **קרא הפריץ המבועת.** **הפרש לא הבין אלא זאת;** שחייב בסכנה, נעץ דורבנותיו בסוסו ודהר כסופה וארבעת הפרשים בעקבותיו. או אז נגש הכפרי בנחת אל הכרכרה הנטושה, פתח את דלתה והתישב לצד הפריץ, **הוציא את הפרגול מחיקו ואמר:** "כשאומרים לך שזה עגל זה עגל ולא כלב". והצליף והצליף... סיפור זה היה מספר הרבי מרימנוב זצ"ל גדול תלמידי הרבי אלימלך מליז'ענסק זצ"ל בכל ליל פסח לאחר עריכת הסדר... בודאי שיש הרבה עומק וסוד בסיפור זה... אך מה שודאי שעל אף שהפריץ התעלל ביהודי וניסה להחטיא אותו שיחליף עז בכלב (טהרה בטומאה) בכל זאת העז נשאר עז... אנחנו עם ה' וצאן מרעיתו. (הרב שלום מאיר וולך שליט"א) ■

אני לדעת מה היקפנו". ביקש מהפריץ שינסה להקיף בידינו את הגזע הרחב. "איני מצליח להקיפו", **קרא הפריץ בשמחה:** "העץ רחב דיו". הקבלן הלך לצידו השני לראות איזה רוח נותר והוציא חבל מכיסו וקשר את שתי כפות הפריץ זו לזו. "מה אתה עושה", **קרא הפריץ המבועת** וניחש את התשובה. **'הקבלן' שלף פרגול והחל מצליף בגבו של הפריץ העקוד:** "כשאומרים לך שזה עגל הרי זה עגל ולא כלב". אמר ושנה הצליף ושנה עד שהפריץ התעלף. נקפו שעה ושעתיים והפריץ לא שב לביתו, הלילה ירד ולא חזר והחלו לדאוג. העגלון הזעיק עזרה, החלו בחיפושים התפרסו ביער ורק למחרת היום בין הערבים מצאוהו מעולף ומצולק נוטה למות. נשאוהו לביתו ובקושי עוררוהו מעלפונו אך פקח את עיניו וזכר את שארע ושוב התעלף. הבהילו את טובי הרופאים והפריץ לא שב לאיתנו, יותר משכאבו ההצלפות כאבה ההשפלה, יותר משצרבו המכות צרבה הכלימה. נשבע הפריץ לקחת נקמתו מהכפרי אך ישוב לאיתנו ויראה לו את נחת זרועו, בינתיים יכול היה הפריץ להיות רגוע, הפריץ רחוק היה מבריאות ויד הרופאים קצרה מהושיע. גם הכפרי לא היה רגוע, שלוש הצלפות ספג ולא נקם אלא נקמה אחת והפריץ שלם ישלם שלושתן במלואן. יום אחד הופיע רופא בבית הפריץ ששמע על מחלתו ובא לראות האם יוכל לעזור. סיפרו שהפריץ מבועת וזועם ומתקשה להרדם וקם בזעקות אימים רדוף חלומות זועה ורגשות נקמה. "אבדוק ואראה", **אמר הרופא. נכנס ובדק וכשיצא מחדרו אמר:** "תוכלו להרגע בידי תרופה בדוקה אבל הטיפול יכאיב מעט אבקש שכולם ימתינו בחוץ ואף אם יזעק לא יכנסו". הסכימו ברצון. נכנס ונעל את החדר מבפנים **ולנוכה עיניו המשתאות של הפריץ הוציא פרגול מתיקו וקרר לאישו:** "כשאומרים לך שזה עגל הרי זה עגל ולא כלב", לחש. "הצילו, הצילו, הכפרי בא", **צרח הפריץ ביאוש.** **ובני הבית עומדים בחוץ מחיכים;** אכן הרפואה קרובה לבוא. והכפרי לוחש ומצליף לוחש ומצליף

בכל ליל הסדר היה הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זצ"ל מספר את הסיפור הבא; איכר הלך מעדנות לעיר הגדולה ליום השוק והוליך איתו עגל למכירה, טוה חלומות מה יעשה בכסף שיקבל עבורו, ירד מן המסילה לפנות דרך לכרכרת הפריץ שבאה מולו וכשהגיעה הכרכרה עצרה לצידו **והפריץ גחן בעד החלון ושאל:** "כמה תבקש עבור הכלבלב?" **קד האיכר:** "עגל הוא, ברשותך". שוט הפריץ חרץ פס דם בכתפו. "אמרתי כלבלב", **רעם בקולו. האיכר הנובך קד בשנית:** "אבל עגל הוא, כבודו". **הצליף בו הפריץ בשנית:** "אמרתי כלב, הריהו כלב". **קד האיכר בשלישית:** "אבל זה עגל". השוט שב והיכה והמרכבה המשיכה בדרכה מותרה אחריה איכר פגוע וחבול שנשבע לנקום נקמתו בפריץ המתהולל והמתעלל. כעבור ימים מעטים הציתה יד אלמונית את טירת הפריץ שהיתה לאודים עשנים. זימן הפריץ קבלנים שהגישו הצעות מחיר מפולפלות ויום אחד הופיע לפניו אדם שהציג עצמו כקבלן והצעתו הסתכמה בכשליש מהמחיר. והוא הסביר שמתחריו לא הביאו בחשבון שלפריץ יש יערות היכולים לספק עצי בניה לרוב ומשרתים היכולים לעבוד בבנין וכך אפשר להוזיל את המחיר במידה כה רבה. **הפריץ שמח להצעה ובפי הקבלן היתה בקשה;** זקוק הוא לעצים חסונים במיוחד לבנית טירה רמה ונישאה שתהיה יפה והדורה מקודמתה, יואיל הפריץ להדריכו ביערותיו ויחדו יבחרו את העצים. הסכים הפריץ בשמחה והורה לרתום את מרכבתו ונסע עם הקבלן. הגיעו ליערות והעצים החיצונים הם צעירים ורכים, העצים הוותיקים והחסונים מצוים בעבי היער. ירדו מהמרכבה ונכנסו ליער העמיקו בו ובחנו את עצי, הגיעו לקבוצת עצים גבוהים ועבותים. "זהו", **אורו עיני הקבלן,** הוציא צבע מכיסו וסימן עץ אחר עץ. "עתה נבחר את העץ המרכזי שעליו ישען כל המבנה". בחנו ופסלו עץ אחר עץ, זה נמוך מדי וזה מתעקם בחציו. "דומני שעץ זה יתאים", **קרא הפריץ. הקבלן הביט עד לצמרת העץ והנהן בראשו ואמר:** "חייב

אמונה או ידיעה

אמונה או ידיעה!?

"נירָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה... וַיֵּאמְרוּ בָהּ" ('שמות' יד לא)

הרה"ק מרז'ין זצ"ל תמה: "איך אפשר לכנות את השגתם בשם; 'אמונה' הרי בעיניהם ראו את; 'הַיָּד הַגְּדֹלָה' וזכו לגילוי שכינה עד שהצביעו ואמרו; "זֶה אֱלֹהֵי" ('שמות' טו ב) ושפחה על הים ראתה מה שלא נגלה ליחזקאל בחזונו ('מכילתא' 'בשלח' ג) וא"כ זו דרגת ידיעה ולא אמונה בלבד? "והסביר זאת ע"פ משל; למה הדבר דומה? למושל מחוז שהיה ממונה מטעם המלך על פלך ממחוזות הממלכה והיה לו עוזר נלהב מבני המקום שעמל בתקנת הממשל ותושביו בכל כוחו כשהוא מכריז בכל עת ואומר: "שמעניו נתונים לעבודת המלך ומילוי רצונו וכל שאיפתו להשביע רצון המלך ולהצטיין בשירותו". שאלו המושל: "כלום מכיר אתה את המלך האם ראיתו מימך?" אמר: "לאו. אבל אני יודע שמלך גדול ונורא הוא ומושל על ארצות וימים ויודע שהוא מלך של חסד ורוצה בטובת נתיניו ויודע שאני חייב לו את שלומי ובטחוני ואת פרנסתי ורוחתי וחפץ אני לגמול עמו מקצת מן המקצת מטובותיו הרבים". התפעל המושל מהשגותיו של העוזר הפועל בהתלהבות רבה כל כך בשירותו של המלך שמעולם לא ראה ואינו משיג את הדר המלכות וממשלתו ואמר לו: "אגמול לך איפוא על מסירותך למלכך. אני עומד לנסוע לעיר הבירה למסור למלך דין וחשבון על הנעשה במחוז, אציג בפניו ואציין אותך לטובה על מסירותך כך תראה את המלך בהדרו ותחזנה עיניך ביפיו". לשמחתו של העוזר לא היה גבול ולא היה קץ לאושרו. יחדו נסעו לעיר הבירה וראו את חומותיה ומבצריה, ראו את משמר הארמון ובאו בשעריו, ראו את הדרו ופארו והמתינו להכנס לטרקלין המלוכה. המושל פנה אל העוזר ואמר: "עד עתה עבדת את המלך מתוך אמונה, מעתה תוכל לעבדו מתוך ידיעה וראיה". להפתעתו חורו פני העוזר והוא נרעד בכל גופו: "מה זה תדבר!?" מזה בתוקף: "כלום סבור אתה שאעלה בדעתי שמה שאני רואה זהו עושרו של המלך וזה כוחו וממשלתו? כלום איני יודע שאין זה אלא אפס קצהו מעשרו הספון ברובו באוצרותיו העצומים! ומשמרות אלו, כלום אינם אלא מעט מזעיר מצבאו האדיר שאין מספר לגדודיו! וכלום אעמוד על קצה חכמתו ועל רוחב בינתו ורוב טובו!?" "צדקת", חזר בו השר: "אמנם מושגיך התרחבו, אבל עדין נצרך

אתה לאמונה שכל מה שאתה רואה אינו אלא מעט מן המעט". והנמשל מובן... (הרב שלום מאיר וולך שליט"א)

'הקחה את שיניו' (הגדה של פסח)

הגאון רב יעקב אבוקרא זצ"ל רבה של קהילת הפורטוגזים בטוניס היה, הנחה את עדתו על אדני האמונה והיראה והיה משמיע דרשות ומלמד שיעור קבוע בתנ"ך. פיו הפיק מרגליות ולפירושו והגותו יצאו מוניטין עד שהכומר של קהילה הפרוטסטנטית בעיר היה בא לשמוע את השיעור לא אחת נשאר כדי לשאול שאלות הבהרה וללבן נקודות סתומות שלא הבין והגאון היה מרחיב ומסביר את הדברים והיו מאירים ושמים ושמם התקדש לעיני הגוים. פעם הרהיב הכומר עוז לומר שאינו מקבל את דעת הרב בענין פלוני. השיבו הרב בנועם שיחו: "לא דעתי היא זו אלא דעת תורה, דעת חכמנו ז"ל". "יתכן", הודה הכומר: "אבל בספרנו כתוב אחרת". ובטרם יספיק לומר מה כתוב בספריהם קטע הרב את דבריו באמרו: "שמעני ואספר לך מעשה שהיה בי עצמי". היטה הכומר אוזנו והרב סיפר: "יום אחד הלכתי לשוק לקנות שק פחמים להסקה, עצרתי ליד חנות שעל פתחה קערות מלאות גזרי פחם משובח מעצי זית, הבנתי שיש כאן סחורה משובחת. פניתי אל המוכר והבעתי רצוני לקנות שק שלם. נחפו המוכר להביא לי שק שלם והציע מחיר סביר ומוכן הוא אף לשאתו לביתי. "ניחא", אמרתי: "אבל לפני שאקנה רצוני לראות את הסחורה פתח נא את השק". פתחו והנה בו פחם ירוד מסוג 'מרעוב' הנעשה אודים עשנים בהבערתו, הרבה עשן ומכאוב לב ומעט חום הכלה חיש מהר. אמרתי לו: "סלח נא לי, אני מסוחרה זו איני קונה..." הבין הכומר את הרמז ולא אמר עוד מה כתוב בספריו...

קודם כל רוחצים...

'ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדים' ('הגדה של פסח')

ה'אוהב ישראל' מאפטא זצ"ל בא אל ה'דברי חיים' מצאנו זצ"ל בחלומו ואמר לו: "מחר יבוא אליך נכדי, ראה לקרבו". הורה הרבי מצאנו להכין סעודה ולערוך את השולחן ואכן הגיע 'בנן של קדושים' והציג

עצמו כנכדו של הרבי מאפטא. שמח הרבי מצאנו וכבדו כבוד גדול. הזמינו לסעוד על שולחנו והחל לפלפל בפלפולא דאורייתא והאורח כחרש אילם אינו מבין דבר. מיד שינה טעמו והחל דורש בנסתרות התורה והאורח נבוך בעליל המושגים זרים לו. החל משמיע רעיונות נפלאים על הפרשה והאורח התעודד והתערב. ואבוי... הפך את הקערה על פיה ובלבל הכל. בקצרה; 'עם הארץ חסיד' ('אבות' ב ה). כיון שכך חדל הרבי לדבר דברי תורה ופתח בסיפור כאן היה לו מאזין קשוב; מעשה בסוחר בעיר קטנה (או שמא נאמר בעירה גדולה) היתה לו חנות כל בו שהכל בה, מברגים ומסמרים וכלי עבודה ועד למצרכי מזון נצרכים כנהוג בחנויות אלו, היתה זו החנות היחידה בעירה ופרנסתו מצויה בשפע, עבד בה מהשכמת השחר ועד ערוב היום ופיקח על שני פועליו ופרנס בכבוד את אשתו שגידלה במסירות את בנם הפעוט. החג התקרב וכרגיל נזכרו הכל ברגע האחרון וצבאו על החנות ראש על ראש. ביקש הבעל מאשתו: "בואי ועזרי לנו תשרתי את הקונים". "אבל התינוק", אמרה: "מה נעשה איתו". "אין ברירה", אמר האב: "קחי מטפלת, אומנת, הכיני לו בקבוק, עזרתך נחוצה". אם אין ברירה אין ברירה. שכרה מטפלת ועלתה לחנות שירתה את הקונים והיא הרגישה לחץ וכאבים כי היתה צריכה להאכיל את בנה, בקושי החזיקה מעמד וכשפחת לחץ הקונים מיהרה הביתה להאכיל את בנה. שמח בנה לקראתה הושיט ידים וגרגר בחיוך. אך אבוי, המטפלת הזניחה אותו ולא החליפה חיתול. מלוכלך היה כל כולו ואמרה לה האם: "קודם כל רחצי אותו". "מבין כבודו", אמר הרבי לאורחו: "כשנכד של רבי עולה למרום כה רבה השמחה לקראתו, מביאים אותו לזקניו הקדושים שישפיעו עליו שפע קדושה, אבל קודם כל רוחצים אותו... כך היתה גאולת מצרים; עם ישראל נמשל לתינוק שהושלך לאשפה עם לידתו; ונתְּשַׁלְּכִי אֶל פְּנֵי הַיָּם בְּגַעַל נַפְשׁוֹ בְּיוֹם הַלְּדֹת אֶתְךָ. וְאַעֲבֹר עָלֶיךָ וְנֶאֱרָאךָ מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדַמְיֶךָ... וְנֶאֱרָחֶצְךָ בַּיָּם וְנֶאֱשַׁטְךָ דַּמְיֶךָ מֵעַלְיֶךָ וְנֶאֱסַבְךָ בַּשָּׁמַן" ורק לאחר מכן; "וְנֶאֱלִבְשֶׁךָ רֶקְמָה וְנֶאֱנַעְלֶךָ תַּחַשׁ וְנֶאֱקַבְשֶׁךָ בַּשֵּׁשׁ וְנֶאֱכַסְךָ מִשֵּׁי... וְנֶאֱעַדְךָ עֲדֵי... וְנֶתְעַדִּי זֶקֶב נֶפְסֶךָ... וְנִתְּפִי בַמָּאֵד מֵאֵד וְנִתְּצַלְּחִי לְמַלְאָכָה" ('יחזקאל' טז). והשפעה זו מושפעת בכל ליל הסדר בכל שנה וכל מירוק וכל דרגת תשובה יוצרת סדק נוסף במחיצה שדרכו יבקע שביב אור ויביא לקרבת אלוקים. (הרב שלום מאיר וולך שליט"א) ■

'פרי חיים'

מרבנו מרן בעל 'אילת השחר' שליט"א

אח"כ שאחד הילדים ראה שמסלקים את כל החמץ מהבית וחשש שלא יהי' לו מה לאכול והחביא חמץ שם למעלה. וכן מספר הרבה; שהגה"צ רבי שלום מ. הכהן שבדרון זצ"ל הכניס פעם אחת את ידו לתוך כיס הקיטעל (הנהוג ללבוש) בליל הסדר ומצא שם חתיכת חלה גדולה! ונזכר שבמוצאי יום כפור בעודו לבוש עם הקיטל, היה בפדיון הבן (לפדותו) ולקח חתיכה מהחלה הגדולה – הקויליץ' כנהוג והכניסה לכיסו ושכחה שם עד עתה. אמנם דברים כאלו אינם מחייבים בדיקה, אם זה מקומות שאין דרך להכניס בהם חמץ.

'יתן לאחר לבדוק והוא יתפלל'
(מ"ב ח. צ"ב; וכי אותו אחר אינו מחוייב בתפילת ערבית?)

'וטוב שלא ידבר בדברים אחרים עד שיגמור כל הבדיקה כדי שישים אל לבו לבדוק בכל המקומות' (תלב א). שאל הגאון ר' יהודה ארי' דינר שליט"א:
"דמשמע שמצד הברכה אין חשש במה שיפסיק בדבור אחר שהתחיל לבדוק ומאי שנא מתקיעת שופר שאין מפסיקין בדבור עד אחר תקיעות דמעומד, הרי כבר התחילו לתקוע?"

והשיב רבינו: "דשאני תקיעת שופר שיש שיעור כמה תקיעות צריך לשמוע, לכן אין לו להפסיק עד גמר התקיעות, משא"כ בדיקת חמץ אין בזה שיעור כמה צריך לבדוק, אלא תלוי כמה מקומות שמכניסין בו חמץ יש לו ובזה אין דין שלא להפסיק ורק מצד שלא יסיח דעתו".

'ובדברים שהם צורך הבדיקה גם לכתחילה יוכל לדבר' (מ"ב ו). ואמר רבינו: "שיכול לדבר גם פלפולים בעניני בדיקת חמץ, דכל זה בכלל, אף שכתב המחבר דצריך שישים אל לבו לבדוק, זה מועיל ג"כ לכך".

'ונהגים להניח פתיתין' (שם ב). ואומר רבינו: "שצריך להקפיד שתהי' חתיכה אחת של 'כזית' כיון שלדעת הרבה פוסקים אין חיוב בדיקת חמץ על פחות מכזית ושאר פתיתים (שאין עושין אלא עפ"י קבלה שיהיו עשרה) סגי להניח גם פחותים מכזית".

וכן מזהיר לעוטפים יפה כדי שלא
המשך בעמ' 6 <<<

עוד נשאל רבינו: "אם קטן שמסיים מסכת, יכולים לאכול על סמך זה גם בכורות גדולים שלא להתענות?"

והשיב רבינו: "דמהני שפיר, דהא מקיים מצוה בלימודו והוי סיום של דבר מצוה".

וכן עלתה שאלה: "אם מי שלא הוציא בפיו את כל המסכת, רק לפעמים קורא במחשבה לחוד, אם זה נחשב לסיום?"
ואמר: "דמקצת בדיבור ומקצת במחשבה מסתמא מהני, דהא גם במחשבה מקיים מצוה, כדאמרינן; **'ובהם נהגה' יומם ולילה'** (סדור תפילה) והגיון היינו; במחשבה". (עי' עד"ז בביאור הגר"א או"ח מז).

'ואין אומרים מזמור לתודה... בע"פ'
(שם') מפני שלחמי תודה היו חמץ ואסור להקריב תודה אף בערב פסח שלא יבואו לידי נותר, כמבואר במ"ב. והיינו; דהאמירה חשיב כהקרבה משום ונשלמה פרים שפתינו. אך זה תימה; למה אמירה זו נחשבת כאמירת תודה, הרי אינו אומר את סדר הקרבת הקרבן, רק מזכיר שם תודה?

'א"כ יצא רוב החודש בקדושה'
(מ"ב ז). ואף דביום י"ג עדיין לא עבר רוב החודש, מ"מ על שם העתיד שיודעים שיהי' כך רוב החודש, אין אומרים כבר מתחילה.

'שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו' (שו"ע' תל). שאלו: "מה בא השו"ע לומר בזה, הרי אין בזה שום דין?"

וביאר רבינו: "שבא לומר שצריך לראות להתחזק באמונה ולהתבונן בנס שעשה עמנו הקב"ה ביום זה".

בביאור הלכה בשם הגר"א שלא היה נוהג לומר ההגדה וכן מנהג רבינו.

'בודקין את החמץ... בכל המקומות שדרך להכניס שם חמץ' (תלא א). מספר רבינו: "שתי מקרים שנמצא חמץ במקומות שאין מכניסין בהם חמץ. אחד; שפעם מצאו בבית אחד חתיכת לחם על גבי המשקוף שעל הדלת ונודע

כמה הערות על סדר השו"ע בעניני הפסח;

'ומנהג לקנות חטים... וכל מי שדר בעיר י"ב חודש צריך ליתן לזה' (שו"ע' תכט). שאלו: "אם בחור ישיבה צריך לתת קימחא דפיסחא? **תשובה:** "מסתמא אינו מחוייב, דבדרך כלל אין לו כסף וגם אם יש לו מעט, אי"ז מספיק בכדי לחייבו בזה".

ונסתפק רבינו: אם כשנותנים לעני מעות וקונה בהם בגדים... מקיימים בזה קימחא דפיסחא, או צריך דוקא שישתמש בהם בשביל מצות וצרכי אכילה בחג?!

וכן נסתפק; בגבאי צדקה שנתן לו אחד מעות לקימחא דפיסחא, אם מקפיד הנותן שינתן לעני דוקא לחג, או יכול ליתנו גם לאחר החג לעני שאין לו מה יאכל?!

וחידש; דהא דאמרינן; **'דמי שיש בידו מעות לצדקה ואינו נותן לעניים דקיימי לפניו, עובר על; "לא תאחר"'** (ר"ה ד) הוא רק בעל המעות עצמו, אבל גבאי צדקה שיש בידו מעות, אף דבדאי צריך ליתנו מה שיותר מוקדם, כדי שיהי' לעניים מה לאכול, אבל; **"לא תאחר"** (דברים' כג כב) לא שייך אצלו.

'והבכורות מתענין בו בע"פ' (שם' ב). נשאל רבינו מהגאון ר' מאיר בן שלמה שליט"א ראש ישיבת 'תורת חסד' באלעד: "כאשר עושים בישיבה סיום המסכת שלמדו, בסוף הזמן ויש תלמידים בכורים שרוצים להשאיר את הסיום לערב פסח, אם כשהיו במעמד הסיום, יהא נחשב שגם הם סיימו כבר ולא יוכלו יותר לסיים בערב פסח, או מספיק מה שאינם מסיימים בעצמם?"

והשיב רבינו: "שיצאו לחוץ בשעת אמירת הסיום".

ולגופו של דבר; שמשאירים כמה שורות לערב פסח, אומר רבינו: "דכיון שתענית בכורים בערב פסח אינו חיוב רק מנהג, אפשר לסמוך גם על זה". (והי' משמע מדבריו; דבמקום שצריך לסיום מסכת מן הדין, לא בריא שיוכל להשאיר כמה שורות מסוף המסכת לזמן שרוצה, אלא רק כשסיים עכשיו בסדר לימודו את המסכת)

'פרי חיים'

➤➤➤ המשך מעמ' 5

יפלו מהם פירוים ויצא שכרו בהפסדו. וכן יש למניח הפתיתים לרשום אצלו את כל המקומות שהניח שם, כדי שאם לא ימצאם בעל הבית בבדיקה, יזכור אח"כ היכן הוא מונחים.

(א"ה); וראוי שבני הבית יבררו היכן המקומות שהושכרו לנכרי מיום י"ג, שאין בהם חיוב בבדיקה ולא יניחו שם את הפתיתים.)

'ואפילו נגד החלון ממש דוקא כשאין בו זכוכית' (תלג 'מ'ב' ז). מיירי אף בזכוכית שקופה כשלנו, דלעולם טוב הרבה יותר האור שמגיע ישר מהקב"ה בלי הפסק וכמו חובשי משקפים, דגרע ראייתם מאלו שאינם זקוקים להם ורואים ישירות.

'פעמים אדם נכנס בתוך הסעודה ופתו בידו' (שם' יד). היום בזמנינו כמדומה שאין מציאות כזאת, שאדם מבוגר יקום מהשולחן באמצע הסעודה עם לחם בידו וילך לחדר אחר או לאוצרות.

'צריך לבדוק תחת הספסלין והשלחנות שמצוי ליפול שם חמץ' (שם' כד). ק"ק; דאמנם מצוי שיפלו שם פירורין, אבל כזית לא מצוי שיפול ולמה זה מחייב בבדיקה בתורת ודאי?

'הכיסים או בתי יד של בגדים שנותנים בהם לפעמים חמץ צריכין בבדיקה' (שו"ע' שם' יא). כונת הרמ"א; כשהיה הדרך כן להשתמש

אני לשתף את הקוראים החשובים בפלאי ההשגחה שהיה בענין זה, כאשר ביום האחרון שהיה אמור להיכנס הקונטרס לדפוס, סיבבו מן השמים בדרך מופלאה שיבוא לידי הערה אחת ששינה רבינו לפני הרבה שנים תירוץ שאמר באחת הדרשות. השגחה מיוחדת לכל פרט! כמה חביבין מילי' בשמיא...

נהירנא כד הוינא טליא...

סיפר רבינו: "שבזמן המלחמה (היינו מלחמת תרע"ד – תרע"ח) היתה עניות נוראה והשתמשו לארבע כוסות ב'תה' עם סכרין. ואמר בשם רבי חיים עוזר: "שפסק; שיכולים להבדיל על תה, או על קוואס – שהוא ג"כ מים עם מתיקות".

כמו כן זוכר רבינו את המכירת חמץ בברייסק שנעשה ע"י מרן הגר"ז זצוק"ל עם הגאון רבי שמחה זליג זצוק"ל והיו מוכרים שם הרבה חמץ בעין, של מפעלי אטריות ויי"ש. והגוי היה עומד בפנינת החדר וכל כמה רגעים ניגש אליו אחד מהם ואמר לו ברוסית: "למכירה אין לזה שייכות" (היינו; שכל סיבה שתהי' לא תוכל לבטל את המכירה). ומסיים רבינו בחיוד: "שהגוי לא ידע מה רוצים ממנו, רק חיכה כבר שיתנו לו את המעות שהבטיחו לו וילך". ולא לחינם כתוב ב'כתר ראש'; 'דמכירה גרועה היא'.

הלואי 'ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון' ('הגדה של פסח'). ■

לפעמים, אך בזמנינו כמדומה שאין דרך בני אדם להכניס חמץ בכיסי בגדיהם. ועכ"פ בגדים שנתכבסו בחומרי כביסה, נפסל החמץ שהיה בכיסים מאכילה וא"צ בבדיקה. (ובתי יד שכתב הרמ"א, אפשר דכונתו לכפילות השרוול) וכן הקפלים שעושים בתחתית המכנסים מצוי שם הרבה חמץ.

'יהא נזהר בתמין שנשאיר להצניע' (תלד א). שאלו: "אם החמץ שמצא בבדיקה, ראוי להשאירו לשריפת חמץ או יכול לאכלו"? **והשיב רבינו:** "דאדרבה בזה שאוכלו מקיים מצות ביעור חמץ".

'שהוא ליל שמורים' (תפ). היינו; מן 'המזיקין' ולא מגנבים!

'ונוהגין באלו מדינות למזוג כוס... וקורין אותו כוס של אליהו הנביא' (מ"ב' י). ועיקר המטרה היא; לחזק בלבנו את האמונה בביאת המשיח.

וכנראה שבא אליהו בכל בית יהודי שעושים בו סדר ליל פסח ומוזגין לו כוס יין דרך כבוד, כדרך שמכבדין אורח עם כוס יין. **ואמר רבינו:** "שיש שנהגו לומר בפתיחת הדלת לפני אמירת; 'שפוך חמתך' ('הגדה של פסח') 'ברוך הבא'".

משמיא קא חזו ליה...

כאשר זכינו להו"ל בהוראת רבינו, קונטרס 'בזכות האמונה' - ע"ש מה שאחז"ל; 'בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים' ('מכילתא' 'בשלח' ו). והוא אוסף כמה וכמה שיחות ממרן שליט"א שנאמרו במשך השנים בעניני אמונה ובטחון. רואה

חמור שהפך לאדם

סיפור רווח בקרב יהודי תוניסיה; מעשה ביהודי עני שפנה בערב הפסח אל רעהו העשיר ואמר לו: "הרי חיב אתה לתמוך בי בהוצאות החג והנה איני מבקש ממך כסף רק השאל לי את חמורך ליממה אחת". ניאות העשיר. לקח העני את החמור והלך איתו לשוק ומסרו לכרוז שימכרו לכל המרבה במחיר. זכה בו ערבי אחד בעשרים זהובים. נטל העני את הזהובים שיהיו לו להוצאות החג ועקב אחר הקונה עד לביתו. בלילה התגנב לחצרו והתיר את החמור והחזירו לבעליו הקודמים, שב לחצר הקונה הכניס ראשו לרתמת החמור והמתין.

בבוקר מצא הערבי אדם במקום חמור ונבהל מאוד. התחיל החמור להסביר שהוא אדם שהשדים התעמרו בו והפכוהו לחמור. נבעת הערבי שהאמין במעשה שדים והתירו וצוה עליו להסתלק מיד ואינו רוצה בגלגולי שדים בביתו. הלך האיש וחגג את הפסח כהלכתו. (כמובן שגזל הגוי אסור ('ב"ק' קיג); ונראה שסיפור זה אינו אלא משל) ביום השוק הבא הוציא העשיר את חמורו למכירה ואותו ערבי שהיה עדין זקוק לחמור בא לשוק ובראותו את החמור זיהה אותו מיד, חייך לעצמו בידענות, **גחן לאזנו הארוכה ולחש לתוכה:** "חביבי,